

УДК 343.13

DOI <https://doi.org/10.32782/2521-6473.2025-4.10>

О. В. Кубарєва, кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри кримінальної юстиції
Національної академії внутрішніх справ
ORCID: 0000-0002-2573-898X

М. В. Капустинський, суддя
Енергодарського міського суду Запорізької області
ORCID: 0009-0000-3615-5555

ПОЧАТОК ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ ЩОДО СУДДІ: ОКРЕМІ ПИТАННЯ НОРМАТИВНОЇ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ

Статтю присвячено дослідженню особливостей початку досудового розслідування у кримінальному провадженні щодо судді. Звернено увагу на недопустимість ініціювання кримінального переслідування судді у разі незгоди учасника судового процесу у справі з прийнятим судовим рішенням.

Досліджено спектр гарантій від незаконного початку досудового розслідування у аналізованих провадженнях, до яких автори відносять: передбачену законом кримінальну відповідальність за перевищення службових повноважень, кримінальну відповідальність за завідомо неправдиве повідомлення про вчинення злочину, передбачену ст. 383 КК України, правила прийняття анонімних заяв та повідомлень, а також встановлений у положеннях ч. 4 ст. 48, ч. 7 ст. 56 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» обов'язок судді звернутися з повідомленням про втручання в його діяльність до Вищої ради правосуддя та до Генерального прокурора у разі наявності підстав вважати, що початок кримінального провадження використовується як засіб психологічного тиску на суддю у питаннях відправлення правосуддя.

Зазначено, що законодавець передбачив два процесуальні механізми відкриття кримінального провадження: загальну, що стосується усіх суддів, та спеціальну, що застосовується виключно відносно суддів Вищого антикорупційного суду.

Звернено увагу на те, що правові приписи КПК України не дають відповіді щодо того, хто уповноважений приймати заяву про кримінальне правопорушення, вчинене суддею Вищого антикорупційного суду та в першу чергу надавати їй юридичну оцінку. Поруч з цим кримінальним процесуальним законодавством не передбачено алгоритм подальших дій у разі звернення із заявою про вчинення кримінального правопорушення суддею такого суду до уповноважених осіб відповідних органів досудового розслідування.

Зроблено висновок про те, що законодавець підсилив захист судді Вищого антикорупційного суду шляхом визначення спеціального суб'єкта внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань, водночас тим самим ускладнив процедуру досудового розслідування, встановивши перепони щодо своєчасного початку провадження.

Ключові слова: відкриття кримінального провадження, досудове розслідування, Єдиний реєстр досудових розслідувань, суддя.

O. V. Kubarieva, M. V. Kapustynskyi. Beginning of pre-trial investigation in criminal proceedings against a judge: certain issues of legislative regulation

The article is devoted to the study of the peculiarities of the initiation of a pre-trial investigation in criminal proceedings against a judge. Attention is drawn to the inadmissibility of initiating criminal prosecution of a judge in the event of disagreement of a participant in the trial with the adopted court decision.

The range of guarantees against the illegal initiation of a pre-trial investigation in the analyzed proceedings has been studied, to which the authors refers: criminal liability for abuse of office provided for by law, criminal liability for knowingly false reporting of a crime, provided for in Article 383 of the Criminal Code of Ukraine, the rules for accepting anonymous applications and reports, as well as the obligation of a judge, established in the provisions of Part 4 of Article 48, Part 7 of Article 56 of the Law of Ukraine "On the Judiciary and the Status of Judges", to report interference in his activities to the High Council of Justice and the Prosecutor General if there are grounds to believe that the initiation of criminal proceedings is being used as a means of psychological pressure on the judge in matters of administering justice.

It is noted that the legislator has provided for two procedural mechanisms for initiating criminal proceedings: a general one, which applies to all judges, and a special one, which applies exclusively to judges of the High Anti-Corruption Court.

Attention is drawn to the fact that the legal provisions of the Code of Criminal Procedure of Ukraine do not provide an answer as to who is authorized to accept a statement about a criminal offense committed by a judge of the High Anti-Corruption Court and, first of all, to provide it with a legal assessment. In addition, this criminal procedural legislation does not provide an

© О. В. Кубарєва, М. В. Капустинський, 2025

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0

algorithm for further actions in the event of a statement about the commission of a criminal offense by a judge of such a court to authorized persons of the relevant pre-trial investigation bodies.

It is concluded that the legislator strengthened the protection of the judge of the High Anti-Corruption Court by defining a special subject for entering information into the Unified Register of Pre-Trial Investigations, while at the same time complicating the pre-trial investigation procedure by establishing obstacles to the timely commencement of proceedings.

Key words: *opening of criminal proceedings, pre-trial investigation, Unified Register of Pre-Trial Investigations, judge.*

Постановка проблеми. Початок досудового розслідування або відмова у ньому є важливим правовим інститутом з огляду на те, що досудове розслідування виступає єдиним процесуальним механізмом для потерпілого від кримінального правопорушення звернутися до суду, реалізувати своє право на судовий захист порушених прав та очікувати справедливості. Початок досудового розслідування залежить виключно від розсуду сторони обвинувачення – слідчого (дізнавача, детектива) та його процесуального керівника, а тому дослідження їх діяльності на цьому етапі кримінального провадження має суттєве значення.

Важливою цю тематику робить ще й те, що необґрунтований початок досудового розслідування стосовно судді може стати інструментом для тиску на представників Феміди, щоб домогтися зміни процесуальної поведінки судді шляхом його кримінального переслідування. Про важливість регламентації чіткої та недовозначної процедури початку досудового розслідування свідчить і судової практика, відповідно до якої непоодинокими є випадки звернення осіб до слідчого судді з вимогою зобов'язати сторону обвинувачення розпочати кримінальне провадження шляхом внесення до Єдиного реєстру досудових розслідування (далі – ЄРДР) відомостей про кримінальне правопорушення стосовно осіб, які здійснюють кримінальне провадження, не погоджуючись з їх процесуальними рішеннями.

Так, як убачається із змісту судового рішення, слідчий суддя під час розгляду скарги на бездіяльність, що полягає у невнесенні відомостей про вчинення кримінального правопорушення до ЄРДР, встановив, що заява про кримінальне правопорушення не містить достатніх та конкретних даних, які б вказували на наявність у діях судді ознак злочинів, відомостей, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, а фактично зводиться до незгоди із прийнятими суддею процесуальними рішеннями при розгляді справи. З огляду на викладене слідчий суддя дійшов висновку, що невнесення уповноваженою особою Національного антикорупційного бюро України (далі – НАБУ) відомостей заяви про кримінальне правопорушення не є протиправним, а тому у задоволенні скарги належить відмовити (Ухвала слідчого судді Вищого антикорупційного суду від 18 листопада 2019 року у справі № 991/1376/19.). Поруч з цим, як зазначає Рада Суддів України у своєму рішенні від 2 червня 2013 року [20], незгода учасника судового процесу у справі з прийнятим судовим рішенням не може бути приводом до реєстрації заяви, повідомлення про вчинене суддею кримінальне правопорушення. Рада суддів України переконана, що ініціювання кримінального переслідування судді у зазначеному контексті є способом незаконного впливу на суд.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Із запровадженням діючим законодавством нової кримінальної процесуальної форми відкриття кримінального провадження питання, що пов'язані з початком досудового розслідування, і донині не втрачають своєї актуальності. Окреслена проблематика була предметом наукового опрацювання таких вчених як: Ю. П. Аленін, О. В. Баганець, І. В. Басиста, В. В. Вапнярчук, В. Г. Дрозд, М. В. Капустіна, Л. М. Лобойко, Д. М. Мірковець, Є. Д. Скулиш, Л. Д. Удалова, В. І. Фаринник, І. В. Чурікова, Л. В. Юрченко та інші. При цьому, наукова дискусія точиться навколо визначення приводів, підстав та моменту початку досудового розслідування, процедури прийняття заяв та повідомлень; порядку попередження заявника про кримінальну відповідальність при прийнятті заяви, необхідності зміни процесуальної форми початку досудового розслідування тощо. Поза тим дослідження особливостей початку досудового розслідування у кримінальному провадженні щодо судді вивчалось у фаховій літературі фрагментарно і тільки у взаємозв'язку з іншими окремими категоріями осіб, щодо яких передбачено особливий порядок кримінального провадження.

Метою статті є дослідження специфіки відкриття кримінального провадження щодо кримінальних правопорушень, вчинених суддею, гарантій запобігання безпідставно ініційованого досудового розслідування, а також проблем реалізації положень ст. 480-1 КПК України.

Виклад основного матеріалу. Загалом, той факт, що кримінальне діяння, можливо, не було вчинене та про нього було повідомлено органам досудового розслідування, не означає, що вони його не розпочнуть. Тому, викладене актуалізує аналіз передбачених у законі гарантій запобігання безпідставно ініційованого досудового розслідування. У науковій літературі гарантією від незаконного, фактичного (до внесення відомостей до ЄРДР) початку досудового розслідування називають передбачену законом кримінальну відповідальність за перевищення службових повноважень. Правозастосовник повинен мати право розпочинати досудове розслідування до внесення відомостей до ЄРДР, але перебувати при цьому під загрозою можливої кримінальної відповідальності у разі безпідставного проведення кримінальних процесуальних дій [8, с. 91]. Поруч з цим Л. Д. Удалова до засобу забезпечення правдивості повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення відносить попередження про кримінальну відповідальність заявника. При цьому, зауважує вчена, процесуальна форма попередження заявника про кримінальну відповідальність не визначена у КПК

України, у зв'язку з чим є потреба доповнити окремою статтею, у якій доцільно визначити порядок прийняття заяв (повідомлень) про кримінальні правопорушення [16, с. 231-232]. Натомість вимога про попередження особи, яка заявляє або повідомляє про кримінальне правопорушення, про кримінальну відповідальність за завідомо неправдиве повідомлення про вчинення злочину, передбачену ст. 383 КК України, міститься в підзаконних нормативно-правових актах (Про затвердження Порядку ведення єдиного обліку в органах (підрозділах) поліції заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події : наказ МВС України від 8 лютого 2019 року № 100).

Гарантіями законного початку розслідування можна вважати правила прийняття анонімних заяв та повідомлень, адже у практичній діяльності слідчого досить часто трапляються випадки отримання анонімних заяв (повідомлень) або випадки, коли особи, які звернулись із заявою (повідомленням) про вчинене кримінальне правопорушення, відмовляються від підписання протоколу [16, с. 232]. І хоча КПК України не регламентує це питання, порядок розгляду анонімних звернень частково визначено у інших законах та підзаконних нормативно-правових актах. Так ч. 2 ст. 8 Закону України «Про Державне бюро розслідування» визначає, що заяви чи повідомлення про кримінальні правопорушення або про необґрунтовані активи, в яких не зазначені прізвище, ім'я, по батькові (найменування) потерпілого або заявника, розглядаються за умови, що відповідна інформація стосується конкретної особи або містить фактичні дані про вчинення тяжкого чи особливо тяжкого злочину, які можуть бути перевірені. Натомість відповідно до п. 13 Розділу 2 наказу «Про затвердження Порядку ведення єдиного обліку в органах (підрозділах) поліції заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події» від 8 лютого 2019 року № 100 анонімні заяви чи повідомлення, що містять відомості про кримінальне правопорушення чи іншу подію, які надійшли до органу (підрозділу) поліції, реєструються в журналі Єдиного обліку, службах діловодства органу поліції та за дорученням керівника органу поліції передаються до структурного підрозділу органу поліції за відповідним напрямом діяльності для вжиття необхідних заходів. Поліцейський у разі встановлення в анонімних заявах чи повідомленнях відомостей, що можуть свідчити про кримінальне правопорушення, невідкладно рапортом доповідає про це керівникові органу (підрозділу) поліції або особі, яка виконує його обов'язки, який вживає відповідних заходів.

Таким чином, анонімна заява, як зауважує Верховний Суд, не реєструється як підстава для відкриття кримінального провадження, а лише є підставою для перевірки викладеної в ній інформації, після чого відомості до ЄРДР може бути внесено за рапортом працівника поліції, який встановив наявність ознак злочину у заяві чи повідомленні. Убачається, що в процесі правозастосування суди орієнтуються на зазначені правові положення. Як свідчить правозастосовна практика початок кримінального провадження на підставі анонімного повідомлення у підсумку може мати наслідком ухвалення виправдувального вироку у справі. Зазначене підтверджує наступний випадок. Суди першої та апеляційної інстанцій дійшли висновку, що досудове розслідування кримінального провадження щодо ОСОБА_7 було розпочато з порушенням передбаченої кримінальним процесуальним законом процедури. Так, дії, передбачені ч. 1 ст. 214 КПК України, були реалізовані на підставі анонімного звернення на адресу керівника Сарненської місцевої прокуратури, у якому не було зазначено конкретних обставин, які би свідчили про наявність ознак злочину. Тому суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що таке звернення, зміст якого не відповідає вимогам ч. 5 ст. 214 КПК України, в даному випадку не могло бути безальтернативною підставою для внесення відомостей про кримінальне правопорушення щодо ОСОБА_7 до ЄРДР та, відповідно, початку досудового розслідування [11].

З урахуванням специфіки кримінальних проваджень стосовно судді гарантією від незаконного початку досудового розслідування можна вважати положення ч. 4 ст. 48, ч. 7 ст. 56 Закону України «Про судوустрій і статус суддів», відповідно до яких суддя зобов'язаний звернутися з повідомленням про втручання в його діяльність як судді щодо здійснення правосуддя до Вищої ради правосуддя та до Генерального прокурора упродовж п'яти днів після того, як йому стало відомо про таке втручання. Тобто у разі наявності підстав вважати, що початок кримінального провадження (щодо кримінального правопорушення до вчинення якого причетний суддя), використовується як засіб психологічного тиску з метою вплинути на прийняття останнім певного судового рішення у справі, суддя зобов'язаний діяти у відповідності до положень ст. ст. 48, 56 згаданого закону. Слід зауважити, що за нашими дослідженнями тільки 32,5 % опитаних нами правозастосувачів підтримали тезу про те, що реалізація згаданих норм Закону України «Про судоустрій і статус суддів» виступає гарантією від незаконного внесення відомостей до ЄРДР про кримінальне правопорушення вчинене суддею, натомість 50,0 % висловили протилежну точку зору [4, с. 83].

Враховуючи викладене, на нашу думку, можна констатувати, що законодавство забезпечило необхідний рівень юридичного захисту як проти свавільного використання початку розслідування з боку правоохоронних органів, так і проти неправдивих заяв та повідомлень про вчинення суддею кримінального правопорушення. Однак, як зазначається у фахових джерелах, аналізований напрям кримінальної процесуальної діяльності стосовно судді все ще потребує законодавчого удосконалення [4, с. 83].

У ст. 480-1 КПК України закріплено особливості початку досудового розслідування кримінальних правопорушень, вчинених суддею Вищого антикорупційного суду (далі – ВАКС). Відтак законодавець передбачив два процесуальні механізми відкриття кримінального провадження: загальну, що стосується усіх суддів,

та спеціальну, що застосовується виключно відносно суддів ВАКС. У свою чергу спеціальний порядок початку досудового розслідування згідно зі ст. 480-1 КПК України охоплює процесуальні дії щодо:

1) внесення до ЄРДР відомостей, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення суддею ВАКС, Генеральним прокурором (виконувачем обов'язків Генерального прокурора);

2) невідкладного повідомлення Генеральним прокурором (виконувачем обов'язків Генерального прокурора), але не пізніше 24 годин з моменту внесення таких відомостей, Верховного Суду про початок досудового розслідування.

Така процедура початку досудового розслідування стосовно судді ВАКС викликає певні зауваження. З одного боку можна пояснити наведений підхід законодавця необхідністю унормування додаткових процесуальних гарантій, що застосовуються до судді ВАКС в разі притягнення останніх до кримінальної відповідальності за вчинення кримінальних правопорушень, пов'язаних із відправленням правосуддя. Проте з іншого доводиться констатувати порушення ст. 24 Конституції України, відповідно до змісту якої громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Адже зміст ст. 480-1 КПК України ставить суддю ВАКС у нерівне становище разом з іншими суддями, визначеними у п. 23 ч. 1 ст. 3 КПК України та суддями КСУ [5, с. 38].

Відповідно до позиції ВС підставою початку досудового розслідування є не будь-які прийняті та зареєстровані заяви, повідомлення, а лише ті з них, в яких містяться достатні дані, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, за наслідками чого слідчий, прокурор приймає рішення про початок досудового розслідування шляхом внесення відповідних відомостей до ЄРДР [11]. Поруч з цим, як справедливо зауважує О. М. Посвистак, нормативна конструкція ст. 480-1, 482-2 КПК України «відомості, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення суддею ВАС або народним депутатом України» насамперед орієнтує правозастосувачів на те, що відомості, які містяться в заяві, повідомленні чи рапорті про кримінальне правопорушення, можуть свідчити не просто про його вчинення, а саме про вчинення цього кримінального правопорушення суддею ВАКС/народним депутатом України. Тобто у цьому словосполученні акцентується саме на наявності інформації про особу, яка вчинила кримінальне правопорушення [10].

З огляду на зазначене, переконані, що ч. 1 ст. 480-1 КПК України не відповідає змісту засади розумних строків, відповідно, до якої кожен має право, щоб обвинувачення щодо нього в найкоротший строк або стало предметом судового розгляду, або щоб відповідне кримінальне провадження щодо нього було закрито (ч. 5 ст. 28 КПК). Строк досудового розслідування обчислюється з моменту повідомлення особі про підозру (ч. 1 ст. 219 КПК). Водночас, відповідно до практики ЄСПЛ у кримінальних справах «розумний строк», передбачений ст. 6 Конвенції, за загальним правилом починається з того часу, коли особі було пред'явлено обвинувачення. Поруч з цим, як зазначається у п. 42 рішення у справі «Deweert v. Belgium» «розумний строк» може інколи «починати перебігати з дати, що передує розгляду справи судом першої інстанції, «трибуналом», компетентним для «визначення... кримінального обвинувачення». Так, відправною точкою може бути момент арешту, момент офіційного повідомлення особи про притягнення до відповідальності та момент початку попереднього розслідування [14]. У п. 13 рішення у справі «Neumeister v. Austria» ЄСПЛ зазначає, що у кримінальній справі період, про який йде мова, починається з дня, коли підозра проти особи починає суттєво впливати на її становище. У цьому випадку Суд визнав це днем першого допиту Ноймайстера слідчим суддею (21 січня 1960 року), а не, наприклад, датою висунення звинувачення (17 березня 1964 року) [15]. З огляду на викладене, виникає питання: у якому статусі буде перебувати суддя ВАС до повідомлення про підозру та чи не порушує це його право на захист? За наведеної регламентації особа буде знаходитись не тільки у невизначеному для себе становищі, але і у невизначений законом період часу. Відносно судді в даному випадку існує вірогідність здійснення латентного кримінального переслідування до повідомлення про підозру, що може виступати інструментом тиску з метою зміни його процесуальної поведінки у питаннях відправлення правосуддя [4, с. 86].

З урахуванням викладеного, на нашу думку, якщо законодавець, встановлює можливість розпочати провадження щодо особи (судді), а значить з метою попередження вказаних вище зловживань він має визначити строки від внесення відомостей до ЄРДР до повідомлення про підозру або можливість для такої особи оскаржити вказане рішення про початок досудового розслідування. Тому в даному випадку слід погодитись з В. Лукашевич, яка відмічає, що скасування стадії порушення кримінальної справи означає для громадянина принципову неможливість оскаржити в суді розпочате проти нього кримінальне провадження, у зв'язку з відсутністю в нього документа, який можна оскаржити. Водночас держава може вести нескінченну кількість справ проти громадян. Для цього достатньо лише заяви про злочин (навіть хибної, неправдивої), отриманої від будь-якої особи, наприклад поштою. Постає риторичне питання: як у таких випадках захищати права людини, щодо якої розпочато розслідування за безпідставним звинуваченням і проводять оперативно-розшукові заходи [9]?

В. Д. Берназ та Н. В. Неледва, відмічають, що рішення про початок досудового розслідування фактично прирівнюється до внесення до реєстру відповідних відомостей, що можуть свідчити про вчинене кримінальне правопорушення [1]. Натомість А. В. Лапкін початок кримінальної процесуальної діяльності

пов'язує не з моментом внесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР, а з моментом отримання прокурором або органом досудового розслідування інформації про кримінальне правопорушення. Таким моментом, залежно від приводу до початку досудового розслідування, має визнаватися або час надходження заяви, повідомлення про кримінальне правопорушення, або момент особистого виявлення ознак кримінального правопорушення слідчим, прокурором з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення. З цього моменту в уповноважених службових осіб виникають обов'язки щодо прийняття відповідної інформації, її належної процесуальної фіксації та надання їй офіційної оцінки [7, с. 242-243].

За наведених обставин правові приписи КПК України не дають відповіді щодо того, хто уповноважений приймати заяву про кримінальне правопорушення, вчинене суддею ВАКС та в першу чергу надавати їй юридичну оцінку. Не зовсім зрозумілим є алгоритм подальших дій у разі звернення із заявою про вчинення кримінального правопорушення суддею ВАКС до уповноважених осіб відповідних органів досудового розслідування. Адже положення згаданої статті не містять обов'язок правоохоронного органу, який прийняв заяву чи повідомлення в порядку ч. 4 ст. 214 КПК України негайно направити її Генеральному прокурору (виконувачу обов'язків Генерального прокурора).

Поруч з цим неналежний розгляд цієї заяви (повідомлення) органами досудового розслідування не може бути предметом оскарження. Адже, як свідчить судова практика, бездіяльність уповноважених осіб НАБУ, яка полягає у невнесенні відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР, з підстав того, що заява про вчинення кримінального правопорушення стосується судді ВАКС, враховуючи положення ч. 1 ст. 480-1 КПК України не може бути предметом оцінки слідчого судді [18]. Подібним шляхом слідчі судді оцінюють скарги на бездіяльність уповноважених осіб Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (далі – САП), яка полягає у невнесенні відомостей про вчинені кримінальні правопорушення, до вчинення яких ймовірно причетні особи, серед яких є народний депутат України до ЄРДР. Так, як убачається із змісту ухвали, слідчий суддя, враховуючи положення ст. ч. 1 ст. 482-2 КПК України, та те, що за таких обставин, уповноважені особи САП не наділені повноваженнями вносити до ЄРДР відомості, які можуть свідчити про вчинення кримінальних правопорушень народним депутатом України, не визнав бездіяльність уповноважених осіб САП щодо внесення таких відомостей [19].

Отже, законодавець підсилив захист судді ВАКС шляхом визначення спеціального суб'єкта внесення відомостей до ЄРДР, водночас тим самим ускладнив процедуру досудового розслідування, встановивши перепони щодо своєчасного початку провадження.

В цьому контексті слушною є позиція О. А. Козаченко, який обґрунтовує необхідність трансформації положень ст. 480-1, 482-2 КПК України щодо внесення відомостей про кримінальне правопорушення виключним суб'єктом, у зв'язку з тим що такі положення не узгоджуються із ст. 214 КПК України про невідкладність, швидкість та ефективність початку досудового розслідування. У зв'язку з чим вчений пропонує розширити перелік суб'єктів, уповноважених реалізовувати положення ч. 1 ст. 480-1, 482-2 КПК України, до якого варто включити керівника САП та керівників НАБУ, ДБР, БЕБ, та визначити строк внесення відомостей до ЄРДР (не пізніше 24 годин) [6, с. 124].

Серед інших проблемних аспектів початку досудового розслідування у кримінальних провадженнях стосовно судді, можна навести наступні:

1) несформульована роль Верховного суду у частині реалізації ч. 2 ст. 480-1 КПК України. Згідно з вказаною нормою Генеральний прокурор (виконувач обов'язків Генерального прокурора) зобов'язаний невідкладно, але не пізніше 24 годин з моменту внесення таких відомостей, повідомити ВС про початок досудового розслідування. Водночас, як слушно зазначає Головне юридичне управління у своїх зауваженнях до проекту Закону України «Про Вищий антикорупційний суд» (реєстр.№7440), чинне законодавство не визначає повноваження Верховного суду щодо такого виду інформації [3].

2) процесуальне оформлення зміни правової кваліфікації та наслідки прийняття вказаного рішення. По-перше, мова йде про суб'єкта, уповноваженого після внесення відомостей до ЄРДР у порядку ч. 1 ст. 481-1 КПК України на внесення змін і уточнень до попередньої правової кваліфікації кримінального правопорушення під час досудового розслідування до повідомлення про підозру. Законодавство не регулює це питання у своїх нормах, що ускладнює розуміння того чи поширюється на Генерального прокурора (виконувача обов'язків Генерального прокурора) обов'язок вносити зміни до попередньої кваліфікації.

У науковій літературі неодноразово привертається увага до можливих процесуальних зловживань, що можуть відбуватися у зв'язку з пере кваліфікацією в кримінальному провадженні, та взаємозв'язку таких зловживань із питанням допустимості доказів [2, с. 480]. З позиції судової практики КПК України не заборонено зміну правової кваліфікації кримінально караних дій особи під час досудового розслідування. Повідомлення про підозру, у випадку виникнення підстав, може бути змінено слідчим чи прокурором шляхом ухвалення відповідної постанови. КПК України не передбачено, що внесення змін у ЄРДР і зміна правової кваліфікації злочину мають здійснюватися виключно за погодженням саме керівника прокуратури та на підставі відповідної ухвали слідчого судді [13]. В іншому судовому рішенні зазначається, що зміна правової

кваліфікації діяння у кримінальному провадженні щодо окремої категорії осіб дозволяється органу досудового розслідування без погодження із Генеральним прокурором [17].

Водночас у положеннях КПК України (ст. 279) врегульований механізм зміни юридичної оцінки кримінального правопорушення в частині повідомлення про нову підозру або зміну раніше повідомленої підозри. При цьому як зазначено у вказаній статті, якщо повідомлення про підозру здійснив прокурор, повідомити про нову підозру або змінити раніше повідомлену підозру має право виключно прокурор. За наведених обставин, вважаємо, якщо внесення відомостей, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення суддею ВАКС, до ЄРДР здійснив Генеральний прокурор (виконувач обов'язків Генерального прокурора), змінити правову кваліфікацію у такому разі має право виключно вказаний керівник Офісу Генерального прокурора чи виконувач його обов'язків.

По-друге, чи можуть фактичні дані, отримані в результаті проведення негласних слідчих (розшукових) дій бути доказами у кримінальному провадженні, якщо після внесення відомостей до ЄРДР в ході проведення подальшого досудового розслідування кваліфікацію було змінено на таку, що передбачає відповідальність за нетяжкий злочин або проступок. І хоча відповідно до правової позиції Верховного суду фактичні дані, отримані в результаті проведення негласних слідчих (розшукових) дій у такому разі можуть бути доказами в кримінальному провадженні [12], існує ризик штучного завищення правової кваліфікації під час початку досудового розслідування.

Висновки і перспективи. Підводячи підсумок у розгляді даного питання, відмітимо про важливість дотримання балансу інтересів людини і держави під час початку розслідування кримінального провадження щодо судді, який вимагає наявності достатніх гарантій від необґрунтованого відкриття провадження та визначення прозорої чіткої регламентованої процедури відкриття таких проваджень, що сприятиме своєчасному виконанню завдань кримінального провадження.

Список використаних джерел:

1. Берназ В., Неледва Н. Регламентация початку досудового розслідування як основа кримінально-процесуального провадження. *Вісник прокуратури*. 2013. № 1. С. 62–65.
2. Борох Є.Є. Зміна кваліфікації суспільно-небезпечного діяння, яке містить ознаки кримінального правопорушення в кримінальному провадженні: сучасний стан та проблеми правозастосування. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 10. С. 480–484.
3. Зауваження Головного юридичного управління до проекту Закону України «Про Вищий антикорупційний суд» (реєстр.№ 7440). *Верховна Рада України*. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=7440&skl=9
4. Капустинський М.В. Здійснення кримінального провадження щодо судді : дис. ... д-ра філософії: 081 – Право. Київ, 2025. 232 с.
5. Капустинський М.В. Особливості початку досудового розслідування у кримінальному провадженні щодо судді Вищого антикорупційного суду. *Актуальні дослідження правової та історичної науки*. Випуск 72: матеріали Міжнародної наукової інтернет-конференції (м. Тернопіль, Україна, м. Опіле, Польща, 15–16 травня 2025 р.). Тернопіль. 2025. С. 37–39.
6. Козаченко А.О. Кримінальна процесуальна діяльність прокурора під час початку досудового розслідування у кримінальних провадженнях щодо окремої категорії осіб. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2023. Вип. 1 (48). С. 121–125.
7. Лапкін А.В. Деякі проблеми визначення початкового моменту кримінального провадження. *Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави*. Харків, 2017. С. 241–244.
8. Лобойко Л. М. Актуальні проблеми визначення підстав і моменту початку досудового розслідування. *Вісник кримінального судочинства*. 2015. № 1. С. 87–92.
9. Лукашевич В.Г. Деякі проблеми регламентації досудового розслідування. *Кримінальне провадження: новаті процесуальної теорії та криміналістичної практики* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Сімферополь, Алушта, 18–19 квіт. 2013 р.). Сімферополь : ДІАЙП, 2013. С. 93–95.
10. Посвистак О.М. Кримінальне провадження щодо окремої категорії осіб: дис... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2021. 243 с.
11. Постанова ККС Верховного суду від 30 вересня 2021 року у справі № 556/450/18. *Верховний Суд. База правових позицій*. URL: <https://lpd.court.gov.ua/legal-position/7367/document/8061>
12. Постанова ККС Верховного суду від 01 червня 2023 року у справі № 464/7015/25. *IPLEX – Законодавство України* URL: <https://iplex.com.ua/doc.php?regnum=111339382&red=100003215c91af1a9ddf3eeba10d7b89f21d79&d=5>
13. Постанова ККС Верховного Суду від 20 січня 2025 року у справі № 357/12623/21. *Верховний Суд. База правових позицій*. URL: <https://lpd.court.gov.ua/legal-position/11722/document/44824>
14. Справа «Deweert v. Belgium» (Заява № 6903/75) : рішення Європейського Суду з прав людини від 27 лютого 1980 року. *Європейський суд з прав людини*. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22site%22%3A%22001-57469%22%7D>

15. Справа «Neumeister v. Austria» (Заява № 1936/63) : рішення Європейського Суду з прав людини від 27 червня 1968 року. *Європейський суд з прав людини*. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/tur#{%22itemid%22:\[%22001-57544%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/tur#{%22itemid%22:[%22001-57544%22]})

16. Удалова Л.Д. Проблемні питання початку досудового розслідування. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2016. № 1(11). С. 228–239.

17. Ухвала Вищого антикорупційного суду від 26 квітня 2023 року у справі № 991/4071/22. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110519980>

18. Ухвала Київського апеляційного суду від 3 серпня 2021 року у справі № 760/8932/21. *Zakon Online*. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/98955542>

19. Ухвала слідчого судді Вищого антикорупційного суду 10 квітня 2024 року у справі № 991/2856/24. *IPLEX – Законодавство України* URL: <http://iplex.com.ua/doc.php?regnum=118299314&red=1000039da5849b3853d5c903961680e8904efd&d=5>

20. Щодо незалежності суддів від незаконного втручання з боку правоохоронних органів : звернення Ради суддів України від 2 червня 2013 року № 27. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0027414-13#Text>

Дата надходження статті: 27.11.2025

Дата прийняття статті: 10.12.2025

Опубліковано: 30.12.2025